

Latvijas MAKRO ekonomikas apskats

Nr. 2 • Marts 2008

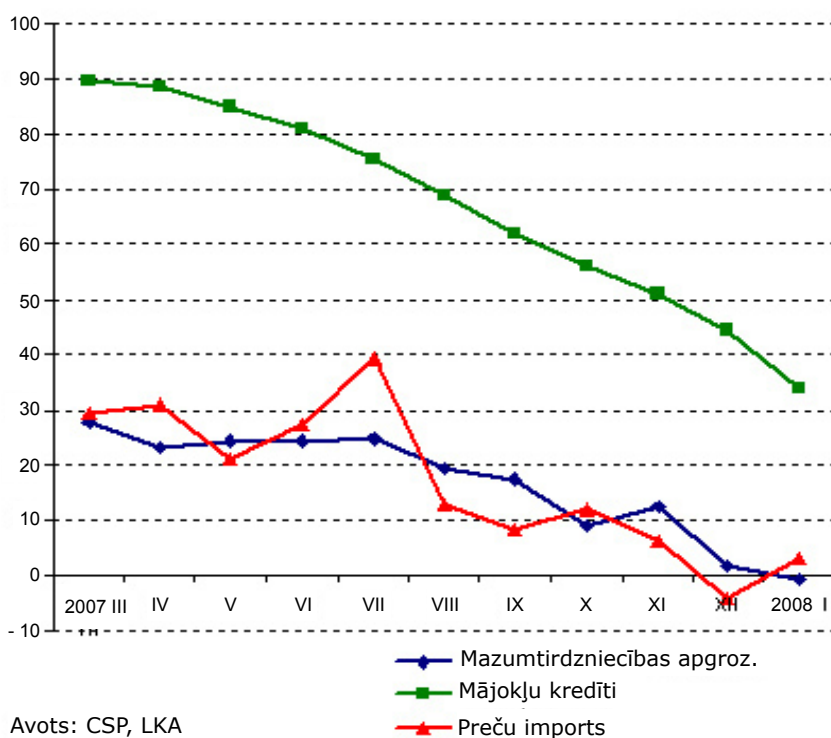
Latvijas ekonomika vēl pēc inerces 2007.gada 2.pusgadā saglabāja ļoti strauju pieaugumu, lai gan arvien izteiktāk bija vērojama pavasarī un vasarā uzsāktā valdības inflācijas samazināšanas plāna pasākumu bremzējošā ietekme. Kreditēšanas tempu strauja palēnināšanās un būtisks darījumu apjomu kritums nekustamā īpašuma tirgū iezīmēja jaunu tendenci uz patēriņa tempu samazināšanos. Ir apstiprinājušās Latvijas Komercbanku asociācijas (LKA) iepriekšējā Makroekonomikas apskatā izteiktās prognozes par to, ka vasaras beigās ekonomikas izaugsmes tempi sāks mazināties, kā arī par to, ka valdības plāns nespēs strauji samazināt inflāciju. Valdības īstenotie pretinflācijas pasākumi nespēja mazināt inflāciju gan plāna nesabalansētības dēļ, tam galvenokārt uzsvērot

iekšzemes pieprasījuma pieauguma mazināšanas pasākumus, gan joprojām augsta iedzīvotāju un uzņēmēju optimisma dēļ. Spēcīgāka ietekme, nekā gaidīta, bija arī pasaules energoresursu un pārtikas cenu kāpumam.

Pēdējo mēnešu makroekonomiskie dati un norises tautsaimniecībā liecina, ka Latvijas ekonomika ir iegājusi jaunā attīstības ciklā. Straujo, galvenokārt uz iekšējo patēriņu balstīto tautsaimniecības izaugsmi nomainīs lēnāks ekonomikas pieaugums un krietni izsvērtāks patēriņš. Gaidāmais iekšzemes patēriņa lēnākais pieaugums un ārējo faktoru pasliktināšanās liecina, ka nepieciešama ekonomikas stabilizācijas programma, kas mainītu akcentus tautsaimniecības attīstībā un ievirzītu to daudz sabalansētākā gultnē.

EKONOMIKA ATDZIEST STRAUJĀK NEKĀ GAIDĪTS

Iekšzemes patēriņa samazināšanās
(%, pret iepr. gada atb. per.)

Avots: CSP, LKA

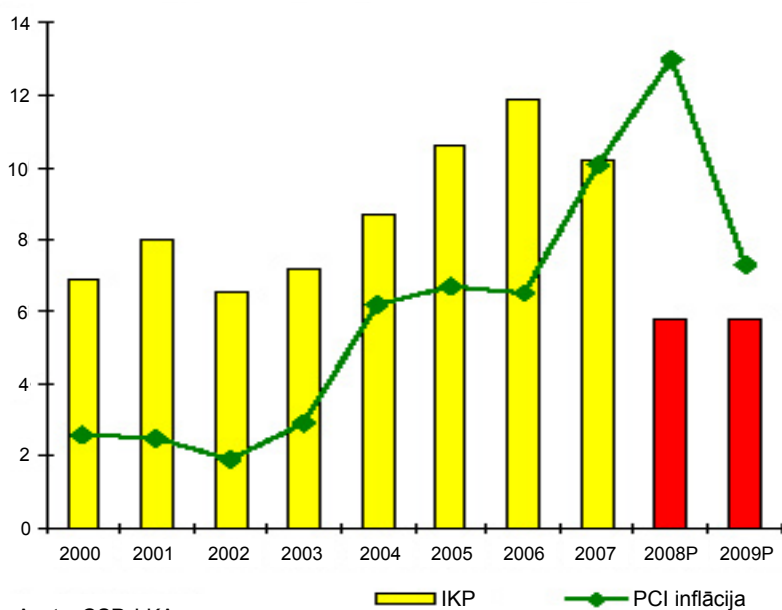
Iekšzemes kopprodukta gada pieaugums pērnā gada pēdējā ceturksnī samazinājās līdz 8%, kas ir zemākais pēdējo divarpus gadu laikā. Pretinflācijas pasākumu un pasaules finanšu tirgu nestabilitātes dēļ ekonomikas izaugsmi mazināja straujāks nekā gaidīts iekšzemes patēriņa gada pieauguma kritums līdz 3.7% (3.ceturksnī 13.1%), kas ir zemākais pieaugums kopš 2000.gada 2.ceturksņa. Ļoti strauji samazinājās privātā patēriņa pieauguma tempi (līdz 4.3% 4.ceturksnī no 14.5% 3.ceturksnī), kamēr bruto pamatkapitāla veidošanas pieaugums ir praktiski apstājies (0.5% pret 12.7% iepriekšējā ceturksnī). Būtībā jau kopš vasaras vidus privāto patēriņu raksturojošie rādītāji praktiski ar katru nāka-

mo mēnesi sāka samazināties. Mazumtirdzniecības gada reālais pieaugums 4.ceturksnī saruka

Strauja ieslīgšana pesimismā jau pašlaik varētu būt pārspilēta

līdz 6,8% (1.pusgadā 26%), nominālajam preču importam šie rādītāji bija attiecīgi 3,4% un 32,1%, savukārt mājokļu kredītēšanā pieauguma tempi kritās uz pusi. Kā uzsvērām šā apskata iepriekšējā

Kopprodukta pieaugums un inflācija, %

Avots: CSP, LKA prognoze

numurā, uz iekšzemes patēriņa balstītas straujas izaugsmes potenciāls ir izsīcis. Pašlaik pastāv ievērojams risks, jo īpaši attiecībā uz investīcijām pamatkapitālā, izaugsmes tempiem īslaicīgi kļūt negatīviem. Ļoti vāji pērn ir bijuši apstrādes rūpniecības rādītāji, kas gan ir pretrunā ar preču eksporta rādītāju kāpumu. Lai gan ekonomikas stabilizācijai optimisma mazināšanās bija nepieciešama, strauja ieslīgšana pesimismā atsevišķos ekonomikas sektoros jau pašlaik varētu būt pārspilēta un izraisītu pārāk strauju un nepamatotu iekšzemes pieprasījuma un tādējādi arī IKP pieauguma tempu kritumu.

Kas tad kopš rudens ir noticis Latvijas ekonomikā? Ekonomika ir noreagējusi uz inflācijas samazināšanas pasākumiem, kas galvenokārt izpaužas kā naudas apjoma samazināšanās tirgū. Bankas konsekventi īsteno konservatīvāku kredītpolitiku. Arī valdība sasparojās un atrada iespēju

panākt pārpalikumu valsts kopbudžetā, tiesa gan, vēl uz sociālā budžeta rēķina. Pretinflācijas pasākumu plāns, vēl pat nesākot darboties, nobiedēja pārkarseto nekustamā īpašuma tirgu, kurā kopš pavasara darījumu aktivitāte ir samazinājusies vairāk nekā uz pusi un joprojām turpinās cenu samazināšanās mājokļiem. No vienas puses, tas pamazām sakārto būvniecības nozari un jauno projektu attīstību, taču, no otras puses, rada apjukumu tirgus dalībniekos. Mazāks pieejamās naudas apjoms, straujāka inflācija, nekā gaidīta, ārējo faktoru pasliktināšanās, kā arī reālāks skats uz

notiekošo ar katru nākamo mēnesi arvien vairāk bremsēja iekšzemes patēriņu, tiesa gan, no ļoti augsta pieauguma līmeņa. Tā kā tuvākajos mēnešos saglabāsies augsta inflācija, bet ekonomiskā aktivitāte savukārt kritīsies, saruks arī iekšzemes patēriņa un līdz ar to kopprodukta pieauguma temps. Patēriņa eiforija ir beigusies, un Latvijas ekonomika ieiet jaunā attīstības ciklā. LKA prognozē pakāpenisku ekonomikas izaugsmes tempu samazināšanos, cikla zemāko punktu sasniedzot gada beigās/nākamā gada pirmajā pusē. LKA uzskata, ka Latvijas Bankas lēmums samazināt obligāto rezervju normu banku piesaistītajiem līdzekļiem ar termiņu virs 2 gadiem

ir svarīgs solis, lai palīdzētu ekonomikai īstenot mīkstās piezemēšanās scenāriju. Šāds lēmums ļauj cerēt uz turpmāku proaktīvu stabilizējošu monetāro politiku, kas ir būtisks drošības signāls arī ārvalstu investoriem.

Patēriņa eiforija ir beigusies un Latvijas ekonomika ieiet jaunā attīstības ciklā

Darba tirgū saspilējums pamazām mazināsies, taču tas joprojām būs visai uzkaršis. Lai gan bezdarbs mazliet pieaug (4.ceturksnī tas bija 5,3%), bezdarbs saglabāsies salīdzinoši zems, pat neņemot vērā, ka arvien vairāk uzņēmumu varētu pārtraukt vai sašaurināt darbību, jo daudzās nozarēs joprojām ir vērojams akūts darbaspēka trūkums. Situācija varētu būtiski uzlaboties, ja pa-

šiem uzņēmumiem būtu iespēja izmantot valsts investīcijas un ES struktūrfondus bezdarbnieku pārkvalificēšanā un nepieciešamo profesiju apmācībā. Darba samaksas pieaugums ir paredzams mērenāks, tas būs atšķirīgs dažādās nozarēs atkarībā no darba ražīguma un iepriekš sasniegtās bāzes. Pārkarsušajās nozarēs (piem., būvniecībā, komercpakalpojumos) darba samaksa kritīsies, ja tā ir bijusi nepamatoti uzpūsta.

Komerčbankas apzinās savu lomu ekonomikas attīstībā un arī turpmāk piedāvās ekonomikas izaugsmei nepieciešamos kredītlīdzekļus. Tiesa, to apjoms būs atkarīgs no vispārējā stāvokļa kā Latvijas, tā arī pasaules ekonomikā. Vairāku desmitu procentu liels ikgadējs kredītēšanas pieaugums ir neatgriezeniski pagājis un šogad tas varētu būt ap 15-20%. Komerčbankas turpina īstenot piesardzīgu kredītpolitiku, ievērojot tām izvirzītās prasības saskaņā ar pretinflācijas plānu. Tas

LKA uzskata, ka Latvijas Bankas lēmums samazināt obligāto rezervju normu ir svarīgs solis, lai palīdzētu sasniegt mīkstās piezemēšanās scenāriju

neapšaubāmi ir veicinājis ienākumu legalizāciju, tomēr būtu vēlams šo tendenci turpināt arī citām institūcijām.

Līdz ar ekonomikas izaugsmes tempu mazināšanos ir

palielinājies kredītu maksājumu kavētāju skaits. Tomēr ir jāuzsver, ka šis īpatsvara pieaugums ir no ļoti zemas bāzes un, salīdzinot ar starptautiskiem standartiem, vēl arvien ir ļoti zems. Arī vēsturiskā salīdzinājumā kavētāju īpatsvars nav augsts – 2007.gada beigās pat mazliet zemāks nekā 2004.gada beigās, kas bija samērā labs gads ekonomikas attīstībā. Neapšaubāmi, zemstandarta kredītu īpatsvars pieaugs, ekonomikai bremzējoties, tomēr tā pieaugums neradīs ievērojamus riskus banku sistēmai. Vērtīgs instruments precīzākai kredītriska vadībai ir Latvijas Bankas pārraudzītais Kredītņēmēju reģistrs, kas darbu sācis 2008.gadā.

VAI EKSPORTS BALSTĪS LATVIJAS EKONOMIKU?

Pērn eksports deva būtisku ieguldījumu ekonomikas izaugsmei, un ir svarīgi, lai tas turpinātos arī turpmāk. Gan eksporta, gan importa nominālais pieaugums pērn bija virs 20%. Skaitļi ir it kā vienādi, taču pēdējie mēneši iezīmēja pilnīgi atšķirīgas tendences. Ja eksports arī 4.ceturksnī saglabāja solīdo 20% pieaugumu pret pērnā gadu, tad importam tas, aprimstot patēriņa bumam, noslidēja jau līdz 3%, decembrī uzrādot pat 6% kritumu. Lai arī zināms, ka eksporta pieaugumu būtiski palielināja pieaugošās eksporta cenas, nevar neredzēt arī eksporta apjomu reālo pieaugumu. Neskatoties uz eksporta atbalsta programmu trūkumu no valsts puses un strauji augošajām izmaksām, kā arī nelabvēlīgāku fonu ārējos tirgos, Latvijas preces tomēr ir saglabājušas konkurētspēju. Visai neizprotami ir redzēt labos

eksporta datus un tai pašā laikā rūpniecības rādītājus pa nullēm, kas liecina par ne visu saražoto apjomu uzskaiti. Domājams, ka arī šogad eksporta apjoms varētu pieaugt par divciparu skaitli. Tomēr jāreķinās ar globālo risku attīstību, jo lēnāka izaugsme pasaulē nozīmēs gan zemāku pieprasījumu, gan zemākas cenas eksporta precēm.

Pieaugošais eksports un importa atslābums ir mazinājis negatīvo ārējās tirdzniecības bilanci, tādējādi ir sācis uzlaboties arī maksājumu bilances tekošā konta stāvoklis. Ja 9 mēnešos tas veidoja gandrīz 25% no kopprodukta, tad tā līmenis 4.ceturksnī varētu būt nokritis līdz 20%. Būtiski ir minēt ārvalstu tiešo investīciju stabilo plūsmu, kura pat pērn ir palielinājusies, sasniedzot jau 1,2 miljardu latu, jeb 8,5% no kopprodukta.

INFLĀCIJA SAMAZINĀSIES GADA OTRAJĀ PUSĒ

Neskatoties uz inflācijas samazināšanas plāna pasākumiem, 2007.gada beigās un šā gada sākumā inflācija turpināja pieņemties spēkā, gada inflācijai februārī sasniedzot 16,7%! Ko līdz iero-

bežot kredītēšanu un aktivitāti nekustamā īpašuma tirgū, ja būtiski aug administratīvi regulētās cenas, pasaulē ir augstas degvielas un pārtikas izdevienu cenas, ir nepietiekama konkurence un ne-

adekvāts cenu veidošanās mehānisms, un vēl arvien spēcīgas inflācijas gaidas. Mājsaimniecības, saskaroties ar straujo cenu kāpumu un gaidāmo komunālo maksājumu lēcieni, turpinās ierobežot izdevumu pieaugumu, kas arī būs galvenais iemesls inflācijas tempu kritumam gada otrajā pusē. LKA prognozē, ka inflācija kulmināciju sasniegs vasaras sākumā, pēc kā sekos tās pakāpenisks

kritums pirktspējas samazināšanās un pārdomātāku tēriņu dēļ. Gada beigās tā varētu samazināties līdz 10-11%, ja ekonomika virzīsies pēc mūsu prognozētā scenārija. Ja izaugsme būs būtiski lēnāka jeb, gluži otrādi, spēcīgāka, kā arī, ja ārējo faktoru ietekme būs lielāka, tad inflācija būs atiecīgi par 1-2 procentpunktiem lielāka vai mazāka. Mūsu gada vidējās inflācijas prognoze ir 13%.

KO DARĪT?

LKA uzskata, ka valdībai nepieciešams izstrādāt pamatotu un pārdomātu rīcības plānu ekonomikas sabalansētai un ilgtspējīgai attīstībai un to nekavējoties īstenot.

LKA aicina:

- ✂ Valsts ekonomikas politiku maksimāli orientēt uz konkurētspējas palielināšanu.
- ✂ Izveidot efektīvāko uzņēmējdarbības vidi un nodokļu politiku reģionā.
- ✂ Nekavējoties ieviest eksporta atbalsta instrumentus, piem., kredītu garantijas, nodokļu atlaides tiem uzņēmumiem, kuri var palielināt vai uzsākt savas produkcijas vai pakalpojumu eksportu.
- ✂ Atbalstīt Latvijas Bankas iniciatīvu efektīvizēt valsts budžeta izdevumu struktūru.
- ✂ Izvērtēt nepieciešamību un lietderību saglabāt pretinflācijas plāna kreditēšanas tempu ierobežojošos pasākumus.
- ✂ Valdībai būt gatavai savlaicīgi reaģēt uz iespējamo valsts budžeta izdevumu daļas korekciju, budžetam nepildoties plānotajā apjomā ekonomikas izaugsmes zemāku tempu dēļ.

LKA PROGNOZES

	2006	2007(p)	2008(p)	2009(p)
IKP, %	11.9	10.2	5.8	5.8
Inflācija (PCI), %	6.5	10.1	13.0	7.3
Saskaņotais bezdarba līmenis, %	6.8	6.8	6.3	7.0
Neto algas reālais pieaugums, %	15.5	21.9	4.0	4.0
Tekošā konta deficīts, % no IKP	-21.1	-23.3	-17.5	-14.0
Fiskālā bilance	-0.3	0.7	0.4	0.4

LATVIJAS KOMERCIBANKU ASOCIĀCIJA

Pērses iela 9/11, Rīga, Latvija
Tālr. +371 6 7284528
Fakss +371 6 7828170
E-pasts: asoc@bankasoc.lv
www.bankasoc.lv

Apskatu sagatavoja
Ekonomikas un monetāro jautājumu komiteja